

شفافیت و داده‌باز؛ ظرفیتی برای خط‌مشی‌گذاری عمومی

مسعود هراتی^{1*}، معین پورا احمدی²، حسین ستارچه³

1- دانشجوی کارشناسی ارشد، مدیریت سازمان های دولتی، دانشگاه تهران، haratimasoud71@gmail.com

2- دانشجوی کارشناسی ارشد، مدیریت سازمان های دولتی، دانشگاه تهران، moien.ahmadi69@ut.ac.ir

3- دانشجوی کارشناسی ارشد، مدیریت دولتی، دانشگاه تهران، sattarchehhosein@yahoo.com

چکیده

شفافیت¹ و داده‌باز² مفاهیمی نه چندان کهنه در ادبیات مدیریت دولتی دنیا هستند که به تازگی در مجامع علمی و حاکمیتی کشورمان به دفعات از آنها یاد می‌شود. شفافیت به فعالیت‌هایی در خصوص آشکارسازی عملیات و فعالیت‌های حاکمیت مربوط می‌شود. داده باز نیز به ارائه و توزیع آزاد اطلاعات دولتی به مردم و در قالبی قابل تحلیل، گفته می‌شود. خط‌مشی‌گذاری عمومی اهرم اعمال حاکمیت دولت مردم‌سالار بر جامعه شناخته می‌شود. مشروعیت این اهرم در پشتیبانی از ذینفعان اصلی - شهروندان - و حفظ منافع آن‌هاست. به بیان دیگر خط‌مشی عمومی در صورتی که منافع شهروندان یک کشور را پیگیری و تامین نکند، عملاً از چارچوب مطلوب خود خارج شده است. لزوم ارتباط خط‌مشی‌ها با منافع شهروندان در مدت نیم قرن گذشته در فضای آکادمیک مساله اندیشمندان بوده است و روش‌های سنتی بسیاری برای آن پیشنهاد شده است. در این جا برآنیم تا ضمن شناسایی معنایی دقیق از مفهوم شفافیت، داده‌باز و حاکمیت باز، از رهگذر این مفاهیم نظر به خط‌مشی‌گذاری افکنده و راهکارهایی در تقویت خط‌مشی‌های عمومی جست‌وجو کنیم. در این پژوهش با استفاده از روش کتابخانه‌ای، به مطالعه متون و اسناد و مبانی نظری و همچنین بررسی تجارب دیگر کشورها پرداخته شده است. نتایج حاکی از آن است که در بستر شفافیت و داده‌باز، امکان مشارکت فعالانه شهروندان در تمامی مراحل چرخه خط‌مشی‌گذاری فراهم می‌شود و علاوه بر کارآمدی، امکان مشورت و همچنین ارزیابی عمومی کارآمدی را بهبود بخشیده و مبارزه با فساد را به شکلی پیشرفته دنبال می‌کند.

واژه‌های کلیدی: شفافیت، داده‌باز، حکمرانی باز³، خط‌مشی عمومی.

1- مقدمه

شایع‌ترین راه حل سنتی برای نظارت بر عملکرد بخش‌های مختلف حکومت و مبارزه با فساد، نظارت متمرکز توسط نهادهایی وابسته به خود حکومت بوده است. این کار با تشکیل سازمان‌های عریض و طویل و طبقاتی نظارتی انجام می‌گیرد که در ایران می‌توان سازمان بازرسی و دیوان محاسبات را سازمانهایی از این نوع دانست. به گواهی تاریخ چنین شکل نظارت و مبارزه با فساد همواره خود در معرض فساد قرار داشته است. قدرت زیاد برای این سازمانها به جای اینکه بتواند اهرمی برای مبارزه در مقابل فساد بوده باشد، به دلیل امکان پنهان کاری و پوشیده بودن عملکردشان برای عموم، زمینه ساز بروز فساد در این سازمانها شده است. بدیهی است که استفاده از نهادی با قدرت فراتر برای جلوگیری از بروز فساد و به این ترتیب تشکیل نهادهای نظارتی یکی بالای دیگری دردی را دوا نخواهد کرد. فساد اداری مشکلی عمومی در تمامی دنیاست اما متأسفانه این پدیده به طور وسیعی در ایران گسترش پیدا کرده است.

¹ Transparency

² Open Data

³ Open Governance